

СПІЛЬНА ОЦІНКА ПОТРЕБ

УКРАЇНА, 2022 РІК

ПОДЯКА

Цей звіт базується на результатах спільного оцінювання громад в Україні, які постраждали від вторгнення Російської Федерації в Україну у лютому 2022 року. Обговорення проводились у фокус-групах та у вигляді інтерв'ю з внутрішньо переміщеними особами, репатріантами та іншими особами, які постраждали від війни, а також ключовими інформантами серед організацій громадянського суспільства, місцевої та обласної влади. УВКБ ООН дякує всім учасникам цих консультацій за виділений час і відкритий обмін своїми думками та досвідом. УВКБ ООН також дуже вдячне своїм партнерам за підтримку в організації та участі в консультаціях та інтерв'ю.

УВКБ ООН хотіло б подякувати таким донорам, які зробили можливим оцінювання, серед яких:

Наші контакти:

УПРАВЛІННЯ ВЕРХОВНОГО КОМІСАРА ООН У СПРАВАХ БІЖЕНЦІВ (УВКБ ООН)
ПРЕДСТАВНИЦТВО УВКБ ООН в Україні

БЦ «Євразія», вул. Жилянська, 75, Київ, 01032, Україна

Тел: +38 (044) 288 9710

Email: ukrki@unhcr.org

<https://www.unhcr.org/ua/en/>

ЗМІСТ

КОРОТКЕ РЕЗЮМЕ.....	4
ВСТУП.....	9
1. ДОСТУП ДО НАЛЕЖНИХ ЖИТЛОВИХ УМОВ ТА КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ	10
4. ПОТРЕБА У ЮРИДИЧНІЙ ДОПОМОЗІ.....	18
5. ПОТРЕБА У ПСИХОСОЦІАЛЬНІЙ ПІДТРИМЦІ	20
6. МІСЦЕВА ІНТЕГРАЦІЯ	22
7. ЗАСОБИ ДО ІСНУВАННЯ	24
8. ЗАХИСТ ДІТЕЙ.....	27
РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	30

КОРОТКЕ РЕЗЮМЕ

Передумови та методологія

Станом на кінець жовтня 2022 року внутрішньо переміщеними особами в Україні було понад 6,5 мільйонів осіб. Масштабне руйнування цивільної інфраструктури, особливо об'єктом якого став енергетичний сектор восени 2022 року, порушило життя мільйонів людей, які втратили домівки та засоби до існування, а також перервало доступ до електро- та водопостачання, опалення, а також критичних послуг, включаючи послуги з охорони здоров'я, освіти та соціального захисту. Діти шкільного віку відчувають порушення свого розпорядку дня та продовжують дистанційне навчання, оскільки школи залишаються закритими, адже ситуація небезпечна. Очікується, що значна кількість людей залишаться внутрішньо переміщеними особами у 2023 році та потребуватимуть альтернативних рішень щодо житла, роботи, допомоги та соціальних, освітніх і медичних послуг у місцях переміщення.

Відповідно до «Політики щодо віку, статі та різноманітності УВКБ ООН» (2018) та «Інструменту для спільної оцінки операцій» (2005), УВКБ ООН та його партнери Крим SOS, INTERSOS, NEEKA, HEEMIA, Проліска, Право на захист, Рокада, Десяте квітня та TGH у листопаді 2022 року провели оцінку за участі осіб, якими опікуються в Україні, щоб підтримати перегляд свого реагування та повідомити про планування та розробку своєї діяльності у 2023 році. Основним засобом збору даних були обговорення у фокус-групах (ОФГ), які проводили співробітники УВКБ ООН за підтримки партнерів. Для структурування консультацій була розроблена анкета з такими компонентами:

- Пріоритетні проблеми
- Занепокоєння щодо інформації, участі в ухваленні рішень і відповідальності за гуманітарну допомогу
- Потреби в юридичній допомозі та психосоціальній підтримці
- Занепокоєння щодо місцевої інтеграції та засобів до існування
- Занепокоєння щодо захисту дітей

Крім того, було проведено невелику кількість інтерв'ю (9) із ключовими інформантами (працівниками місцевих соціальних служб, головами місцевих рад, членами місцевих об'єднань).

Демографічні дані обговорень та інтерв'ю у фокус-групах:

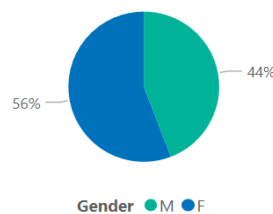
By location

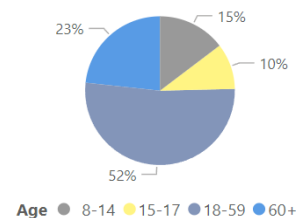
465

учасники
фокус-груп

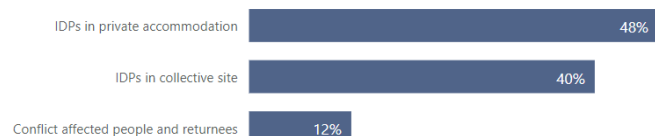
By gender

By age

By profile

Доступ до належних житлових умов та комунальних послуг

Більшість учасників фокус-груп підняли питання житлових умов як ключову проблему, зокрема для ВПО, які проживають у місцях компактного проживання (МКП). Відсутність доходів ускладнює доступ до приватного житла. Житлові умови впливають на добробут людей, доступ до роботи та освіти.

Основні житлово-комунальні проблеми:

- Висока орендна плата і низький дохід
- Відключення електроенергії, що впливає на водопостачання та зв'язок
- Недостатнє опалення та відсутність альтернативних варіантів
- Відсутність приватності
- Ризик виселення та обмежені знання прав у місцях компактного проживання
- Віддаленість місць роботи та послуг і відсутність транспорту
- Недостатній доступ до соціального житла

Основні рекомендації від спільнот:

- Розробити договори на перебування в місцях компактного проживання
- Продовжувати спонсорувати соціальне житло та полегшувати доступ до кредитів на житло
- Покращити інформування та прозорість доступу до соціального житла
- Закупівля генераторів та посилення підключення до Інтернету в місцях компактного проживання
- Створення належних приватних просторів для сімей у місцях компактного проживання

Доступ до послуг з охорони здоров'я і ліків

Це пріоритетне питання було підняте в ряді фокус-груп. З ростом інфляції та втратою доходів закупівля ліків стала складною, тоді як багато ВПО або репатріантів повідомили, що їм доводиться долати значні відстані, щоб отримати доступ до медичних послуг.

Головні проблеми охорони здоров'я:

- Складно знайти лікарів, які можуть підписати «декларацію»
- Відсутність медичних послуг у місцях повернення
- Віддаленість аптек та медичних закладів для людей з обмеженими можливостями пересування

Основні рекомендації від спільнот:

- Виділяти бюджетні кошти на медичне обслуговування в географічних регіонах відповідно до наявності ВПО
- Підтримувати закупівлю ліків для соціально незахищених верств населення
- Покращити перенаправлення людей з обмеженими можливостями або людей із захворюваннями
- Організувати медичні консультації в місцях компактного проживання

Доступ до гуманітарної допомоги, інформації та підзвітності

Люди повідомили, що їм бракує інформації про допомогу та послуги, які їм доступні, що критерії надання допомоги нечіткі, і вони не відчують, що їхні потреби беруться до уваги. Обмежена координація між гуманітарними партнерами та недостатній обмін інформацією були названі проблемами, які потребують вирішення.

Головні проблеми, пов'язані із доступом до гуманітарної допомоги, інформації та підзвітності:

- ВПО, які живуть у приватних помешканнях, проживають у віддалених районах або є представниками меншин, не отримують допомогу
- Недостатня інформація для допомоги постраждалим, недостатня увага приділяється інвалідності, віку та сексуальній орієнтації
- Прогалини у наданні допомоги або дублювання через недостатню координацію між гуманітарними партнерами
- Обмежена довіра до механізмів подання скарг

Основні рекомендації від спільнот:

- Створити централізовані та доступні місця для отримання інформації
- Забезпечити інклюзивні підходи до інформації та комунікації, доступні для людей з обмеженими можливостями
- Поширювати друковані та актуальні матеріали на додаток до онлайн-каналів
- Надавати особисту інформацію про гуманітарну допомогу через зустрічі громади, мобільні групи або мережі координаційних осіб
- Збільшити видимість скарг і каналів зворотного зв'язку та забезпечити достатньо можливостей для своєчасного реагування

Потреба в юридичній допомозі

Втрата документів, зокрема свідоцтв про народження, паспортів, реабілітаційних карт (для людей з інвалідністю) ускладнює доступ до реєстрації ВПО, медичних, освітніх та інших соціальних послуг. Людей також хвилюють процедури компенсації та відшкодування, зокрема щодо житла, а також передача соціальних виплат у райони переміщення.

Основні сфери правової допомоги:

Основні проблеми правової допомоги:

- Цифрові процедури недоступні через погане підключення до Інтернету або обмежену електронну грамотність
- Вартість юридичних процедур (зокрема щодо землі та майна)
- Недостатній доступ до безоплатної правової допомоги
- Відсутність інформації про адміністративні чи інші правові процедури чи вимоги

Основні рекомендації від спільнот:

- Поширювати інформацію про адміністративні процедури та документацію, у тому числі через сесії на рівні громади
- Надавати підтримку незахищеним людям для покриття витрат в адміністративних або судових процедурах
- Створити статус для цивільних жертв збройного конфлікту
- Підтримувати більш плавну передачу соціальних виплат до районів переміщення
- Підтримувати Центри з надання безкоштовної юридичної допомоги та розпочати надання додаткових послуг безкоштовної юридичної допомоги в областях, де є прогалини

Потреба в психосоціальной підтримці (ПСП)

Досвід війни та переміщення значно вплинув на добробут усіх постраждалих. Потреба в психосоціальной підтримці не є загально визнаною, і багато людей не розуміють, як послуги ПСП можуть допомогти.

Деякі фактори стресу:

Травма від

збройного конфлікту стосовно майбутнього

Невизначеність

Втрата

житла

Ізоляція

Втрата

приватності

Основні рекомендації від спільнот:

- Проведення тренінгів з надання першої психологічної допомоги (ППД), послаблення стресу або вирішення міжособистісних конфліктів у громадах
- Планування візитів психосоціальных груп, щоб забезпечити адекватне подальше спостереження
- Підвищення обізнаності громадськості щодо психосоціальной підтримки та її актуальності
- Підтримання ремонту та обладнання приміщень для діяльності громади, включно з районами повернення

Місцева інтеграція

Більшість переміщених учасників ОФГ повідомили, що вони не мають наміру повертатися додому найближчим часом або що вони, можливо, не зможуть повернутися в найближчі місяці через триваючий конфлікт, відсутність безпеки, зруйновану та пошкоджену інфраструктуру та житло. У короткостроковій та середньостроковій перспективі більшість переміщених осіб прагнуть інтегруватися на місці, де вони перебувають зараз, але стикаються з труднощами.

Основні виклики інтеграції:

- Проживання в місцях компактного проживання
- Відсутність (само)зайнятості
- Відсутність зв'язку з приймаючою спільнотою
- Переміщені особи розглядаються місцевим населенням як конкуренти
- Стигматизація російськомовних

Основні рекомендації від спільнот:

- Підтримка можливостей / заходів для взаємодії між приймаючими та переміщеними громадами
- Інформування приймаючої громади про ситуацію переміщених осіб та їх бажання інтегруватися на місці
- Підтримка доступу до уроків української мови для дорослих і дітей
- Підтримка середньострокових і довгострокових рішень щодо житла для ВПО в місцях компактного проживання (соціальне житло)

Засоби до існування

Більшість учасників заявили, що їхні джерела доходу зменшилися або зовсім зникли. Доступ до (само)зайнятості було виділено як одну з головних проблем для всіх груп населення. Більшість безробітних ВПО бажають працювати та активно шукають роботу. Однак економічний спад і безробіття призвели до зростання конкуренції за робочі місця та зниження зарплат.

Основні виклики для отримання засобів до існування:

- Невідповідність між профілем переміщених осіб і навичками, затребуваними на ринку праці
- Відсутність догляду за дітьми є перешкодою для працевлаштування, переважно для жінок та одиноких батьків
- Людям бракує інформації про можливості працевлаштування та затребувані навички
- Небажання роботодавців брати на роботу ВПО, припускаючи, що вони скоро повернуться додому

Основні рекомендації від спільнот:

- Забезпечити, щоб професійне навчання для ВПО було зосереджене на навичках, необхідних на місцевому ринку праці
- Посилити підтримку ВПО з боку центрів зайнятості
- Збільшити підтримку служб догляду за дітьми та денного догляду
- Поширювати інформацію про підтримку, доступну для переміщених підприємців та власників бізнесу
- Спростити процедури розірвання трудових контрактів у місцях, звідки люди приїхали
- Посилити обізнаність роботодавців щодо працевлаштування переміщених осіб та субсидій, які підтримують їхнє працевлаштування

Захист дітей

Основне занепокоєння, яке висловлювали переміщені діти як у місцях компактного проживання, так і в приватних помешканнях, стосувалося багатьох проблем, з якими вони стикалися під час доступу до освіти. Значна кількість опитаних дітей не відвідували школу або не мали повноцінного доступу до онлайн чи офлайн освіти.

Основні виклики для захисту дітей:

- Важкі умови доступу до онлайн-освіти (ІТ-пристрої, підключення до Інтернету, відсутність особистого простору)
- Ізоляція та відчуження від інших дітей
- Обмежені можливості для відпочинку та саморозвитку
- Відокремлення від сім'ї
- Відсутність підтримки дітей з особливими потребами (захворювання, інвалідність)

Основні рекомендації від спільнот:

- Підтримувати придбання пристроїв, необхідних для онлайн-навчання
- Покращити підключення до Інтернету, зокрема в місцях компактного проживання чи громадських центрах
- Відремонтувати приміщення для заходів із захисту дітей та онлайн-навчання
- Підтримувати доступ до розважальних заходів
- Сприяти взаємодії між дітьми у переміщених та приймаючих громадах
- Поліпшити направлення дітей з особливими потребами до відповідних служб

ВСТУП

Війна в Україні спричинила величезну кількість смертей і страждань і призвела до того, що понад 17,6 мільйонів людей терміново потребують гуманітарної допомоги і захисту. Станом на кінець жовтня 2022 року внутрішньо переміщеними особами в Україні були понад 6,5 мільйонів осіб. Масштабне руйнування цивільної інфраструктури, особливо об'єктом якого став енергетичний сектор восени 2022 року, порушило життя мільйонів людей, які втратили домівки та засоби до існування, а також перервало доступ до електро- та водопостачання, опалення, а також критичних послуг, включно з послугами з охорони здоров'я, освіти та соціального захисту. Діти шкільного віку відчують порушення свого розпорядку дня та продовжують дистанційне навчання, оскільки школи залишаються закритими, адже ситуація все ще небезпечна. Очікується, що значна кількість людей залишиться внутрішньо переміщеними особами у 2023 році та потребуватимуть альтернативних рішень щодо житла, роботи, допомоги та соціальних, освітніх і медичних послуг у місцях переміщення.

Відповідно до «Політики щодо віку, статі та різноманітності УВКБ ООН» (2018) та «Інструменту для спільної оцінки операцій» (2005) УВКБ ООН та його партнери «Крим SOS», «ІНТЕРСОС», «НЕЕКА», «НЕЄМІЯ», «Проліска», «Право на захист», «Рокада», «Десяте квітня» та «TGH» у листопаді 2022 року провели оцінку за участю людей, яких це стосується, в Україні, щоб підтримати перегляд свого реагування та повідомити про планування та розробку своєї діяльності у 2023 році.

Консультації були зосереджені на секторах, у яких УВКБ ООН здійснювало діяльність у 2022 році (захист, СССМ, житло, грошова допомога та натуральна допомога), з метою підтвердження їхньої актуальності та відповідності потребам людей та покращення способів надання. Консультації також дали можливість людям поділитися своїми основними проблемами.

Консультації проводились із наступними групами:

- Внутрішньо переміщені особи (ВПО), як у місцях компактного проживання, так і в приватних помешканнях
- Люди, які повернулися на територію, відвойовані урядом України
- Інші постраждали від війни (насамперед у східних областях)

Основним засобом збору даних були обговорення у фокус-групах, які вели співробітники УВКБ ООН за підтримки партнерів. Для структурування консультацій була розроблена анкета з такими компонентами:

- Пріоритетні проблеми
- Занепокоєння щодо участі в ухваленні рішень і відповідальності за гуманітарну допомогу
- Потреби в юридичній допомозі
- Потреби у психосоціальній підтримці
- Занепокоєння щодо місцевої інтеграції та засобів до існування
- Занепокоєння щодо захисту дітей

У кожній темі учасникам також було запропоновано обговорити причини та наслідки порушених проблем, спроможність самих громад вирішувати ці проблеми та рекомендації для зацікавлених сторін.

Оцінки проводились у 16 областях¹ та м. Києві. Всього проведено 50 ОФГ із 465 особами. Учасниками були 237 дорослих віком від 18 до 59 років (98 чоловіків і 138 жінок) і 113 осіб старшого віку 59+ (36 чоловіків і 77 жінок). Щонайменше 8 учасників були людьми з обмеженими можливостями. У ОФГ взяли участь 400 ВПО, з них 184 мешкали у місцях компактного проживання та 216 – у приватних помешканнях. Загалом 50 учасників були людьми, які постраждали від конфлікту, але не були переміщеними особами, які проживають у східних областях. УВКБ ООН та його партнери сприяли проведенню загалом 13 ОФГ з переміщеними дітьми по всій країні. Фокус-групи включали і дівчат, і хлопців віком від 9 до 17 років і включали дітей з обмеженими можливостями. Деякі з опитаних дітей проживали в місцях компактного проживання, а інші – в приватних помешканнях. Крім того, було проведено невелику кількість інтерв'ю (11) з ключовими інформантами (працівниками місцевих соціальних служб, головами місцевих рад, членами місцевих об'єднань). Також було проведено інтерв'ю (8) з окремими особами, яких це стосується (люди різної статі та вікової групи (4), люди з інвалідністю (2), діти (2)). Ці інтерв'ю мали на меті створити можливість для людей висловити занепокоєння, якими вони не могли поділитися в групі.

У цьому звіті розглядаються основні результати оцінювання, включно з рекомендаціями людей щодо вирішення проблем, упорядкованих за тематикою. Висновки, що стосуються дітей, представлені в останньому розділі.

УВКБ ООН дякує всім учасникам ОФГ та інтерв'ю за приділений час і відкритий обмін своїми думками та досвідом, а також своїм партнерам за підтримку в організації та участі в консультаціях та інтерв'ю.

1. ДОСТУП ДО НАЛЕЖНИХ ЖИТЛОВИХ УМОВ ТА КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Відповідаючи на питання про свої головні пріоритети, переважна більшість учасників ОФГ відмітили умови проживання, зокрема доступ до доступного та якісного житла.

ВПО важко знайти доступне приватне житло, оскільки ціни на оренду різко зросли, і переміщені особи часто орендують житло без офіційного договору оренди. Існують повідомлення про те, що брокери та орендодавці вимагали високі комісійні за організацію розміщення та про виселення без попередження, коли орендодавці знаходять людей, які готові платити вищу орендну плату. Для більшості сімей орендна плата є основним щомісячним видатком. Учасники рекомендували місцевій владі регулювати орендну плату та комісію. Також вони просять підтримати доступні банківські кредити та збільшити загальний житловий фонд.

ВПО в Борисполі Київської області зазначили, що вони знайшли житло без основних меблів або необхідного обладнання (наприклад, туалету чи раковини). Також повідомлялося, що орендодавці обмежують використання електроенергії чи газу. Декілька груп зазначили, що орендодавці відмовляються здавати житло людям з домашніми тваринами або сім'ям з дітьми. Великі сім'ї з десяти і більше осіб часто живуть у невеликих приміщеннях у приватних помешканнях. Чоловікам, у тому числі студентам, важко самостійно знайти житло. У зв'язку з нестачею житла особам, які перебували у прийомних сім'ях, як діти без супроводу, було

¹ Чернігівська, Чернівецька, Донецька, Дніпропетровська, Харківська, Івано-Франківська, Київська та місто Київ, Львівська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Вінницька, Волинська, Закарпатська, Запорізька.

відмовлено у наданні соціального житла після досягнення 18 років, хоча вони мають на це право (Київська область). Також було згадано про спекуляції із землею, коли, як повідомляється, до ВПО зверталися забудовники, які пропонували купити їхню землю за низькими цінами, і цих коштів було б недостатньо, щоб знайти адекватне альтернативне житло.

Для деяких ВПО їхня фінансова спроможність сплачувати орендну плату ще більше ускладнюється вимогою продовжувати платити за комунальні послуги у своїх будинках, які вони залишили. Деякі ВПО зазначили, що вони мали право на соціальну допомогу, де вони проживали, але не змогли отримати цю допомогу під час переміщення. Для багатьох ВПО їхній обмежений дохід змушує їх вибирати між оплатою оренди та придбанням необхідних речей, зокрема ліків. ВПО в Борисполі зазначили, що дуже мало орендодавців погодилися подати заявку на участь у програмі «Прихисток», за допомогою якої уряд України субсидує орендодавців, які приймають ВПО. Недостатній дохід і відсутність доступу до засобів до існування є однією з основних причин, через які ВПО не мають доступу до належних житлових умов (див. також розділ «Засоби до існування»). Рівень соціальних виплат, передбачених урядом України, також визнано недостатнім для задоволення життєвих потреб людей.

Проблемним є доступ до комунальних послуг для ВПО, здебільшого для тих, хто проживає в місцях компактного проживання. Через пошкодження енергетичної інфраструктури люди стикаються з частими відключеннями електроенергії (що також може призвести до переривання водопостачання та зв'язку/Інтернету) або нестачі газу. Люди живуть у погано утеплених (зі старими віконними рамами) або недостатньо опалюваних будинках чи місцях компактного проживання. У літніх таборах створені місця компактного проживання, які не призначені для надання притулку взимку та не можуть приймати великі сім'ї (як повідомили, наприклад, жінки в Івано-Франківській області). Мешканцям доводиться користуватись застарілим обладнанням, у тому числі на кухні.

Питання твердого палива (дров) піднімалося в ряді місць компактного проживання, де не працюють системи централізованого опалення, а електронагрівальні прилади не можуть бути використані через часті відключення електроенергії чи застарілу електропроводку. Багато переселенців не можуть дозволити собі купити дрова, а територіальним громадам бракує ресурсів для закупівлі дров для місць компактного проживання або фінансування транспортування дров, які можна придбати за нижчими цінами в інших регіонах. Заготівлі дров також заважає наявність у лісах боєприпасів або мін, що не розірвалися.

Питання відсутності приватного життя в місцях компактного проживання піднімалося в багатьох ОФГ, переважно з жінками. В одній кімнаті можуть проживати люди з різних сімей. Повідомлялося про конфлікти між мешканцями. ВПО стикаються з насильством, наприклад через зловживання алкоголем іншими мешканцями. Також згадувалося про крадіжки в місцях компактного проживання. В деяких місцях компактного проживання ВПО не мають доступу до бомбосховищ, або їм було відмовлено в доступі до цих укриттів керівництвом центру. У результаті чого під час повітряної тривоги мешканці переховуються в підвалі, під сходами або в приміщеннях, захищених кількома стінами.

Було підкреслено, що втрата мобільного зв'язку та підключення до Інтернету критично впливає на пошук роботи, доступ до інформації про допомогу, послуги та права, на підтримку спілкування з членами родини та друзями, а також на доступ до онлайн-навчання. Доступ до засобів зв'язку також може бути обмежений у місцях компактного проживання, розташованих надто далеко від телекомунікаційних веж (див. розділ «Захист дітей»).

У громадах, де будинки були пошкоджені під час військових дій, люди повідомляли про підтримку волонтерів або гуманітарних організацій. Однак у багатьох районах, відвойованих урядом України, люди все ще не можуть повернутися до своїх домівок, де відсутні мінімальні умови для проживання (наприклад, у Чернігівській області), у тому числі через відсутність доступу до комунальних послуг (електрика чи газ). Люди з пошкодженими будинками стверджували, що допомога, яка надається для ремонту житла, є недостатньою. Деякі організації надають будівельні матеріали, але не допомагають з ремонтними роботами. Інші повідомили, що легкого та середнього ремонту, який проводять гуманітарні партнери, недостатньо у випадках більш серйозних пошкоджень або для багатопверхових будинків.

Кілька груп зазначили, що люди хочуть отримати інформацію про доступ до компенсації, наданої державою (див. також розділ «Потреба в юридичній допомозі»). У Чернігові люди, чий будинок був зруйнований або сильно пошкоджений, піднімали питання щодо модульного житла в районах для повернення. ВПО, які живуть у модульних поселеннях в Ірпені Київської області, повідомили, що вони не мають гарантій проти виселення, через що вони відчують себе незахищеними та піддаються ризику свавільного виселення.

Про ризик виселення також згадували ті, хто проживає в місцях компактного проживання, зокрема в навчальних закладах. ВПО також бояться бути виселеними, якщо скаржаться керівництву на умови проживання. У Вінницькій області ВПО, що перебувають в МКП компактного проживання зазначили, що вони не були обізнані про те, які вони мають права як мешканці МКП. У деяких випадках ВПО повідомляли, що їх можуть виселити, якщо вони не будуть виконувати вказівки керівництва МКП. Літні ВПО або люди з обмеженими можливостями особливо стурбовані своєю обмеженою фінансовою спроможністю платити за оренду приватного житла, якщо їм доведеться залишити місце компактного проживання, де вони зараз проживають. У Львові одному ВПО з інвалідністю було відмовлено у наданні соціального житла через те, що він уже проживав у місці компактного проживання.

Переселенці з ромських громад (в Ужгородській, Закарпатській областях) повідомили про відсутність доступу до соціального житла. У містах, де є можливості працевлаштування, часто бракує достатнього соціального житла. Багато переміщених ромів не мають реєстрації місця проживання за місцем проживання чи інших необхідних документів, що означає, що вони не можуть отримувати гуманітарні грошові або соціальні виплати, які могли б допомогти їм оплачувати оренду та комунальні послуги. Для найбільш нужденних переміщених ромів церкви забезпечують проживання у своїх приміщеннях.

Відстань і відсутність доступного транспорту до центрів міст, де є послуги та робота, викликали занепокоєння в багатьох ОФГ, зокрема в тих, які проводились з ВПО, які живуть у місцях компактного проживання. Жінки з інвалідністю повідомили, що відсутність доступного транспорту значно вплинула на їхню самостійність, оскільки їм доводилося чекати волонтера, який би супроводжував їх до центру міста. ВПО у Вінницькій області згадали про припинення безкоштовного доступу до громадського транспорту для ВПО протягом перших шести місяців війни, що негативно вплинуло на якість їхнього життя.

2. ДОСТУП ДО ПОСЛУГ З ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ТА ЛІКІВ

Доступ до ліків було названо пріоритетним питанням, зокрема в ОФГ з літніми ВПО, які не мають фінансових можливостей, щоб оплатити ліки чи медичне обстеження чи спеціалізовані послуги, важливі для їхнього здоров'я. З інфляцією пенсій почало не вистачати, щоб дозволити літнім ВПО покрити витрати на ліки. У той час як кілька місць компактного проживання розташовані поблизу лікарень, де ліки доступні безкоштовно, ВПО та інші постраждали від конфлікту люди з обмеженою мобільністю або ті, хто проживають у віддалених районах, часто не можуть дістатися до аптек через відсутність транспорту. Люди повідомляли, що загальнодержавна програма «Доступні ліки» не включає всі необхідні людям ліки. Люди з обмеженими можливостями часто не можуть отримати доступ до державних соціальних або медичних послуг через прострочені «реабілітаційні картки», відстань до медичних закладів або додаткові витрати, пов'язані з доступом до послуг охорони здоров'я, реабілітації та допоміжних пристроїв, які надає уряд. Направлення людей із особливими потребами (протези, слухові апарати, окуляри, інвалідні візки, аналізи крові на певні захворювання) може бути неефективним, і люди залишаються без належного спостереження. Через брак лікарів у місцях переміщення ВПО можуть зіткнутися з труднощами з пошуком сімейного лікаря, з яким можна підписати необхідну «декларацію» для отримання безкоштовного медичного обслуговування. Про відсутність медичних послуг також було зазначено в районах повернення (наприклад, у Сумській області) в результаті переміщення медичного персоналу в безпечніші райони та відтоку персоналу.

ВПО в місцях компактного проживання (Ужгородська область) запропонували громаді координувати відвідування аптек та організувати збір необхідних мешканцям ліків, зокрема за підтримки сімей, які мають автомобіль. Учасники ОФГ також зазначили, що серед мешканців місць компактного проживання можуть бути медичні працівники, яких можна попросити надати допомогу. Інші учасники рекомендували, щоб волонтери ВПО могли підтримувати медичні організації для поширення інформації про доступні послуги.

3. ДОСТУП ДО ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, ІНФОРМАЦІЇ ТА ПІДЗВІТНОСТІ

3.1. ЗАНЕПОКОЄННЯ ЩОДО КРИТЕРІЇВ ТА МОДАЛЬНОСТЕЙ ДОПОМОГИ

Учасники ряду ОФГ повідомили, що їм бракує інформації про допомогу та послуги, які їм доступні, вони вважають, що допомога надається несправедливо або критерії прийнятності незрозумілі, і не вважають, що їхні потреби враховуються при розробці програм допомоги. Виникали питання щодо надання багаточислової грошової допомоги, зокрема, чому одні отримували допомогу 3 місяці, а інші – 6 місяців (зимова надбавка).

Учасники висвітлили низку ситуацій, коли групи ВПО були проігноровані або їхні потреби недостатньо враховані. Наприклад:

- Чоловіки-ВПО або старші переміщені жінки у Вінницькій області повідомили, що ВПО, які живуть у приватних помешканнях, як правило, виключаються з розподілу допомоги та оцінки потреб, а цільовою групою для гуманітарних організацій є насамперед ті ВПО, які живуть у місцях компактного проживання. Вони відзначили, що ВПО в приватних помешканнях менше помічають, ніж ВПО в місцях компактного проживання, і що їм важко отримати доступ до інформації про доступну допомогу чи інші можливості для допомоги.

- У західних областях ВПО, які проживають у віддалених районах або невеликих селах, зазначили, що гуманітарні організації, схоже, віддають перевагу великим містам. Вони повідомляють, що переміщені особи, які проживають у віддалених або сільських районах, не включені до планів розподілу допомоги та мають обмежений доступ до інформації про гуманітарну допомогу, а також що висока вартість транспорту перешкоджає їхньому доступу до гуманітарної допомоги, коли вони дізнаються про роздачу допомоги чи інший тип допомоги.
- Літні жінки-переселенці в Івано-Франківській області повідомили, що вони стали залежними від гуманітарної допомоги через втрату фінансової підтримки, яку вони отримували від членів родини до війни.
- Члени ромської громади повідомили, що їх не інформували про розподіл гуманітарної допомоги через стигму. Вони стверджували, що на додаток до цільової допомоги існує потреба в спеціальному охопленні маргіналізованих громад.

Жінки-переселенці (в Івано-Франківській області) підтвердили, що надають перевагу грошовій допомозі, оскільки натуральні виплати обмежують їхню свободу вибору та не задовольняють конкретні потреби сімей (наприклад, одяг неправильного розміру, засоби гігієни, які викликають алергічні реакції). Загалом ВПО віддали перевагу підтримці засобів до існування, зокрема роботі в Інтернеті або грантам для бізнесу (див. також розділ «Засоби до існування»).

3.2. ПРИЧИНИ І НАСЛІДКИ

Учасники посилалися на відсутність актуальної інформації щодо того, «хто що робить, де», що призводить до плутанини щодо того, як отримати допомогу та яка підтримка доступна. Прогалини в координації щодо гуманітарної допомоги можуть призвести до того, що місцева влада не буде належним чином поінформована, і це може призвести до того, що постраждалі люди – зокрема найбільш уразливі – не отримають гуманітарну допомогу. У західних областях ВПО повідомляли про проблеми з доступом до гуманітарної допомоги, що надається в центрах або місцях, віддалених від місць компактного проживання, оскільки вони повинні платити за приватний транспорт. Особливо це було викликом для літніх людей, людей з обмеженими можливостями та багатодітних жінок.

Багато учасників не знали або не мали інформації про механізми подання скарг або перенаправлення. Відсутність або недостатня обізнаність щодо джерела, змісту, кількості, графіку та критеріїв прийнятності гуманітарної допомоги, що надається, також було зазначено як причину того, що переміщені особи не можуть надати відгук.

Надмірна залежність гуманітарних організацій від технологічних засобів для спілкування з постраждалими людьми призвела до виключення тих, хто не має доступу до смартфонів чи Інтернету, не вміє користуватися технологіями, або людей з певними вадами. Деякі учасники

«Коли ВПО щось отримують, вони не знають, що саме це має бути. Тож люди не знають, на що скаржитися».

Переселенець 30-40 років в МКП у Вінниці

повідомили про відсутність довіри до онлайн-ових та особистих каналів скарг, і що через це вони ними не користуються. Деякі учасники зазначили, що їм відомі гарячі лінії для скарг. Багато учасників зазначили, що інформація про механізми подання скарг і зворотного зв'язку загалом обмежена, а також що їм було важко додзвонитися на гарячі лінії. Багато учасників не знали або не мали інформації про механізми перенаправлення. Не всі постраждалі люди мають смартфони, і одного смартфона в домогосподарстві недостатньо для забезпечення доступу до інформації та освіти.

На територіях, де тривають активні бойові дії у східних областях, учасники підкреслили відсутність координації щодо надання гуманітарної допомоги, а також інформації про допомогу та гуманітарних учасників. Учасники з нещодавно повернутих під контроль уряду України територій зазначили, що вони ізольовані та не отримують інформації про гуманітарну допомогу. Люди, які не отримують своєчасної інформації про розподілення допомоги, можуть її не отримати.

Вік та інвалідність є значними факторами, що впливають на відмінності в інформаційних потребах і вподобаннях серед постраждалих людей. У той час як молодим людям зручніше користуватися соціальними мережами та іншими онлайн-інструментами, такими як чат-боти, щоб отримувати інформацію про гуманітарну допомогу й надавати відгуки та скарги, людям похилого віку та особам з інвалідністю потрібні більш інклюзивні форми спілкування й надання інформації через різноманітні канали. Люди похилого віку та люди, які не мають доступу до смартфонів, стільникових мереж або обмежені в електроенергії, повідомляють, що централізоване місце для доступу до інформації в друкованому вигляді було б корисним. Жінки похилого віку в Чернівцях віддають перевагу розміщенню скриньок для відгуків та ідей на поверххах, доступних для всіх мешканців місць спільного проживання. Друковані матеріали, а також інформація, що передається на регулярних зустрічах/оголошеннях, також згадувалися як рішення їхніх труднощів з інформацією, яка передається лише через смартфони та Інтернет. Люди в місцях компактного проживання сказали, що інформація, розміщена в загальних місцях зібрання, передана на регулярних зустрічах, а також ідентифікація контактних осіб (наприклад, співробітників МКП) також зменшить цю проблему. Люди з інвалідністю не отримують адаптованої інформації, якщо вони, наприклад, мають вади зору чи слуху. Організації людей з інвалідністю можуть допомогти адаптувати відповідну інформацію.

«Ми боїмося, що нас виключать зі списків, якщо ми на щось скаржимося».
Літня жінка-переселенка у приватному помешканні у Вінниці

Не було висловлено занепокоєння з приводу неналежної поведінки працівників гуманітарних організацій, включно щодо сексуальних домагань. Незважаючи на те, що деякі групи знали про гарячі лінії, було багато учасників, які повідомили, що не знають, куди звернутися, щоб подати скаргу, якщо вони пережили або стали свідками такого випадку. Багато також підтвердили, що відсутність інформації від організацій, що займаються наданням допомоги, ускладнює для них можливість притягнути їх до відповідальності за свої послуги/дії. Багато мешканців МКП вказали, що вони покладатимуться на менеджера місця у разі будь-якого неналежного використання, зловживань або порушень, але деякі також вказали на страх помсти у випадку, якщо вони підніматимуть це питання (особливо, якщо проблема пов'язана з адміністрацією МКП).

3.3. СПРОМОЖНОСТІ В ГРОМАДАХ

У деяких районах громади створили «вуличні комітети» (про це згадує місцева влада у Святогірську Донецької області), які інформують представників громади про розподіл допомоги. Учасники підкреслили спроможність різних волонтерських мереж брати участь у поширенні інформації про гуманітарну допомогу – зокрема, у районах, нещодавно повернутих під контроль Уряду України. Місцеві волонтери або соціальні працівники також можуть допомогти людям з обмеженою мобільністю отримати доступ до допомоги, і ці мережі волонтерів/соціальних працівників також можна використовувати для надання інформації. Учасники спільноти можуть поширювати інформацію (через різні групи в соціальних мережах, таких як Viber, Telegram або Facebook).

Місцеві точки зібрання, такі як культурні центри, можна використовувати як місця для зустрічей між членами громади та гуманітарними діячами, крім того, що вони є централізованим простором, де розміщується актуальна інформація.

Учасники також зазначили, що громади ВПО готові призначати волонтерів для участі у плануванні, розподілі, поширенні інформації та моніторингу допомоги, що надається. У деяких спільнотах, де мовні бар'єри залишаються проблемою (наприклад, роми чи вихідці зі східних областей), члени громади з вищою освітою можуть налагодити зв'язок із організаціями з надання допомоги.

3.4. ПРЯМУЮЧИ ДО ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ІНФОРМАЦІЇ ТА ПІДЗВІТНОСТІ

Учасники постійно наголошували на необхідності створення згуртованих і централізованих просторів і механізмів, де можна отримати доступ до інформації про гуманітарну допомогу: як онлайн, так і особисто. Учасники також підкреслили, що засоби надання інформації мають бути більш інклюзивними, оскільки доступ до інформації щодо гуманітарної допомоги надається за допомогою низькотехнологічних засобів, таких як друківані матеріали та оголошення під час зібрань. Учасники також запропонували залучити членів громади до планування, прийому та розподілу гуманітарних товарів, що дозволить покращити довіру та розповсюдити інформацію про доступну допомогу. Інші пропозиції включали щотижневі зустрічі в громадських центрах або інших місцях зібрання з коротким викладом новин, а також визначення місцевих фасилітаторів/координаторів, відповідальних за спілкування з гуманітарними діячами. Учасники також запропонували мобільні групи, які надають інформацію та підвищують обізнаність щодо проблемних питань. Люди похилого віку віддають перевагу особистому спілкуванню щодо інформації про гуманітарну допомогу та реєстрацію.

Учасники підкреслили необхідність кращої координації між гуманітарними організаціями та місцевою владою та залучення до координації місцевих організацій і місцевої влади. Мережі волонтерів необхідно краще використовувати для надання інформації та залучати їх до координації, щоб вони могли підтримувати зусилля інших гуманітарних організацій. Учасники запропонували організувати зустрічі «Знайомство», на яких гуманітарна спільнота могла б поговорити про свою діяльність із громадою.

На щойно повернутих під контроль Уряду територіях мобільні бригади можуть надавати підтримку щодо гуманітарної допомоги та інформаційного забезпечення. Учасники запропонували створювати «єдиний інформаційний центр» у нещодавно повернутих під контроль Уряду районах, щоб жителі могли отримувати інформацію централізовано, з єдиного місця. Цю пропозицію також висловлювали ВПО, які проживають у приватних помешканнях або у віддалених районах.

У багатьох місцях компактного проживання в західних областях надання матеріальної гуманітарної допомоги, як повідомляється, здійснюється централізовано керівниками МКП з обмеженими (якщо такі є) консультаціями, інформуванням та/або участю мешканців ВПО. Учасники підкреслили необхідність проведення більш прямих консультацій і більшого моніторингу гуманітарної допомоги, щоб охопити потреби та відгуки бенефіціарів і переконатися, що допомога не дублюється, а відповідає потребам. Деякі учасники висловлювали розчарування з приводу випадків, коли з ними проводили численні інтерв'ю щодо їхніх потреб, але їх не інформували про результати збору даних. Було зазначено про певну обізнаність щодо гарячих ліній, але учасники зазначили, що існує потреба збільшити пропускну спроможність гарячих ліній, оскільки існує думка, що тривалий час очікування пов'язаний з

браком персоналу. Деякі ВПО запропонували створити форум, на якому вони могли б представляти себе та брати активну роль у плануванні та моніторингу надання гуманітарної допомоги.

Учасники також підкреслили необхідність забезпечення доступності комунікаційних та інформаційних матеріалів місцевими мовами. ВПО, які були переміщені з районів активних бойових дій на сході України, відзначили, що їм легше сприймати інформацію російською мовою та іноді їм важко розуміти матеріали, якщо вони публікуються лише українською.

Члени ЛГБТКІ+ спільноти говорили про відсутність консолідованої інформації про постачальників послуг як загальну проблему та порекомендували скласти список дружніх до ЛГБТКІ+ постачальників послуг, яким можна було б поділитися з МКП та організаціями, які обслуговують ЛГБТКІ+ людей. Молоді люди зазначили, що «старі методи поширення інформації не актуальні для молоді», і сказали, що чат-боти ефективні як для отримання інформації, так і для механізмів перенаправлення/скарг. QR-коди в громадських місцях також ефективні для молоді, якій не потрібна інформація в доступних форматах, а як спосіб зв'язування надання гуманітарних послуг з відомими діячами (блогерами/інфлюенсерами).

4. ПОТРЕБИ В ЮРИДИЧНІЙ ДОПОМОЗІ

4.1. ОСОБИСТІ ДОКУМЕНТИ

Більшість учасників повідомили про необхідність або отримати документи вперше, або замінити документи, які були знищені, пошкоджені або втрачені. Відсутність особистих документів (свідоцтв про народження, паспортів, ідентифікаційних документів тощо) є серйозною проблемою, оскільки це перешкоджає доступу до реєстрації для отримання довідки ВПО, соціальних виплат, проживання в колективних центрах, працевлаштування, охорони здоров'я, освіти, надання адміністративних та інших послуг.

Наслідки конфлікту та переміщення були визначені як головні причини втрати або пошкодження особистої документації, хоча в ході обговорень виявились інші причини. Серед ромської громади їхній кочовий спосіб життя та обмежена грамотність можуть бути основною причиною відсутності документів у їхніх дітей, але багато хто також посилався на відсутність усвідомлення важливості мати документи до 24 лютого 2022 року.

У деяких випадках учасники обговорення в фокус-групах (які досягли встановленого законодавством віку 25 або 45 років) подали заяву до ДМС на оновлення фото у внутрішньому українському паспорті (зазвичай це роблять протягом місяця), але їхні паспорти були заблоковано в закритих через активні бойові дії відділеннях ДМС в окупованих районах Донецької, Харківської, Херсонської, Луганської та Запорізької областей.

В одній фокус-групі (н.п. Рубці, Донецька область) учасники визначили втрату особистих ²трудоових книжок як проблему, яка потребує правової допомоги. Деякі люди під час окупації здали свої трудові книжки до так званого «управління Пенсійного фонду» на непідконтрольних Уряду України територіях для оформлення пенсії по досягненню 55 років (як жінки так і чоловіки). Втрата трудових книжок ускладнює реєстрацію на пенсію за українським законодавством.

З проблемами стикаються і переселенці з інвалідністю, у яких закінчився термін реабілітаційної карти (виписаної Медико-соціальною експертною комісією (МСЕК) на два роки). Як наслідок, люди не можуть отримати необхідні допоміжні засоби безкоштовно від Уряду.

Учасники рекомендували провести інформаційно-роз'яснювальну роботу серед громад щодо термінів та процедур отримання свідоцтв про народження та смерті та посвідчень особи. Крім того, оскільки малозабезпечені сім'ї не завжди можуть покрити витрати на отримання/відновлення втрачених документів, учасники рекомендували надати підтримку для покриття цих витрат уразливим особам. Також пропонувалося, щоб плата за видачу закордонного паспорта громадянина України для безробітних ромів покривалася за рахунок благодійних пожертв, що враховують становище ромських громад.

«Я не знала, що в 14 років можна отримати посвідчення особи. Батьки мені не сказали, але вони працюють в Києві і їх немає поруч. Я використовувала свідоцтво про народження. І як мені тепер отримати паспорт? Які документи потрібні?»

14-річна дитина в МКП у Чернівецькій області

«Пішов в управління соцзахисту. Мовляв, питання з реабілітаційними картками не вирішено. Ми самі почали робити заявки на електровізки, але все застопорилося. Ми переселенці, ми ніхто».

Чоловік-переселенець з інвалідністю в МКП у Чернівецькій області

«Ми не знаємо до кого і куди звернутися за правовою допомогою!»

Переселенець похилого віку в МКП у Вінницькій області

²Документ, який для багатьох українців містить офіційний запис про весь їхній робочий досвід.

4.2. ПИТАННЯ ЖИТЛА, ЗЕМЛІ ТА ВЛАСНОСТІ

У більшості обговорень у фокус-групах втрата чи пошкодження житла чи об'єктів нерухомості, спричинені війною, порушувалась як проблема з практичними та правовими викликами. Загалом, потерпілі повинні надіслати державі повідомлення про пошкоджені та зруйновані об'єкти нерухомості. Проте багато учасників не знали про порядок повідомлення через веб-портал, до адміністративного центру чи державного нотаріуса. Багато постраждалих, особливо літні люди, не володіють цифровою грамотністю та не мають смартфонів/комп'ютерів. Відсутність електрики та Інтернету в деяких населених пунктах ще більше ускладнює доступ до процедури.

Учасники скаржились на відсутність дієвої програми/механізму відшкодування державою зруйнованого/пошкодженого житла, яку вони хочуть, щоб Уряд розробив. Також було висловлено занепокоєння щодо прав успадкування майна на територіях, які перебувають під тимчасовим військовим контролем Російської Федерації.

Часто учасники не знали, що з безоплатною правовою допомогою може надатися і цінна підтримка в цих питаннях, і не знали, куди звернутися за допомогою. У результаті існує ймовірність, що люди не зможуть зібрати докази, необхідні для обґрунтування майбутніх претензій. Проте учасники усвідомлюють, що їм потрібно консультуватися з юристами щодо пошкодженого/втраченого житла.

«Кожен юрист говорить інформацію, яка відрізняється, від тої, що надає інший, навіть по одному і тому ж питанню – ми не знаємо, кому довіряти і слухати, чи який курс дій вибрати та дотримуватися».
Жінка-переселенка в модульному містечку в Ірпені Київської області

Були надані рекомендації щодо посилення обізнаності переміщених осіб та осіб, які постраждали від війни, щодо доступних рішень і процедур, а також посилення механізмів перенаправлення до партнерів з безкоштовної правової допомоги. Крім того, учасники повідомляють, що отримання документів про втрачене майно є дорогим, і що не кожен може заплатити грошові збори за це. Загальні витрати залежать від конкретного випадку та можуть становити від 2 000 грн за оформлення нового технічного паспорта на будинок до 10 000 грн і навіть більше у складніших випадках (наприклад, прострочені/нерозглянуті спадкові справи або об'єкти, що складаються з кількох земельних ділянок). Було запропоновано надати підтримку для покриття цих витрат для вразливих категорій бенефіціарів, а також запропонувати часткове або повне звільнення вразливих груп від відповідних зборів.

4.3. ДОВІДКА ВПО ТА СТАТУС ПОСТРАЖДАЛОЇ ВІД КОНФЛІКТУ ОСОБИ

Учасники звернули увагу на проблеми з отриманням довідки ВПО, зокрема для осіб, у яких місце реєстрації та місце фактичного проживання до переміщення не збігаються, або які були переселені з одного населеного пункту в інший в межах однієї територіальної громади/району/області (напр. в межах Сумської області), яка не входить до Урядового переліку територіальних громад, що допускають реєстрацію ВПО та пов'язані з нею виплати. Хоча люди отримували підтримку в реєстрації ВПО від партнерів з гуманітарної правової допомоги або центрів безкоштовної правової допомоги, було висунуто припущення, що для усунення прогалин необхідно проведення адвокаційної діяльності з Урядом.

Учасники також виступили за встановлення особливого статусу для цивільних осіб, які постраждали внаслідок бойових дій. За відсутності конкретної законодавчої бази щодо компенсації чи відшкодування учасники рекомендували, щоб партнери з надання правової допомоги або Центри безкоштовної правової допомоги надавали підтримку в отриманні відповідних документальних доказів, якщо це буде потрібно в майбутньому.

4.4. СОЦІАЛЬНІ ВИПЛАТИ

Учасники запропонували перенести соціальні виплати та інші субсидії з територіальних громад постійної реєстрації до місць поточного тимчасового проживання. Учасники поінформували УВКБ ООН про затримки соціальних виплат ВПО в різних регіонах влітку та восени 2022 року. Для пришвидшення виплат учасники мали подати письмові скарги до управлінь соціального захисту населення, а в окремих випадках – звернутися за юридичною консультацією до суб'єктів надання безоплатної правової допомоги.

4.5. ЯКІСТЬ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Декілька учасників підкреслили відсутність або поганий доступ до адміністративних послуг, а також недостатню правову інформацію, надану для підтримки доступу до адміністративних послуг. Деяким ВПО, які користуються лініями правової допомоги, було важко обговорити правові питання з незнайомою людиною по телефону. Вони також поставили під сумнів якість надання безоплатної правової допомоги на гарячих лініях у зв'язку з від'їздом або плинністю кваліфікованого персоналу (переміщення в безпечніші райони України чи за кордон). Інші зазначили, що хоча безкоштовна правова допомога була корисною, справжньою проблемою в доступі до адміністративних послуг була нестача коштів для поїздок до місць, де доступні адміністративні послуги. Учасники рекомендували партнерам з надання правової допомоги надати підтримку у виявленні прогалин у доступі до адміністративних послуг з метою покращення становища.

Учасники рекомендували створити комітети ВПО для надання правової допомоги або перенаправлення до відповідних державних органів чи гуманітарних організацій, які надають правову підтримку. Вони зазначили, що громади самі можуть проводити інформаційні сесії з найбільш актуальних питань та ділитися контактами якісних надавачів правової допомоги.

5. ПОТРЕБА В ПСИХОСОЦІАЛЬНІЙ ПІДТРИМЦІ

5.1. ВПЛИВ КОНФЛІКТУ НА ПСИХОСОЦІАЛЬНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Хоча не всі групи поділяли думки про необхідність надання психосоціальної підтримки, у своїх виступах групи вказували на ситуації, пов'язані зі стресом чи травмами, спричиненими конфліктом та переміщенням, головним чином серед ВПО. Основні причини стресу, про які повідомляється, включають: нестабільну ситуацію, з якою стикаються ВПО, втрату житла, «постійну тривогу» про майбутнє, ризик нових обстрілів і невизначені перспективи повернення. Також повідомлялося про болісні спогади, які стосувались обстрілів. Учасники відзначали поширеність стресу, депресії, нестачі відпочинку та втоми, а також дратівливості. Відсутність роботи також розглядається як одна з причин тяжкого становища, тому що робота не тільки допомагає людям утримувати свої сім'ї, а й допомагає зосередитися на тому, що виходить за межі складної ситуації їхньої сім'ї. Серед молоді наркотики та алкоголь були названі негативними механізмами подолання стресу.

Для ВПО, які живуть у МКП, труднощі з адаптацією до нового середовища, відсутність приватного життя та суперечки з іншими людьми, які живуть у тому самому приміщенні, є

додатковими проблемами. Було також згадано про почуття самотності та ізоляції, попри колективне проживання, з яким зараз стикаються люди. Важке спілкування з іншими родичами, які залишилися на охоплених конфліктом територіях або втекли за кордон, а також віддаленість місць компактного проживання також посилюють відчуття ізоляції. Факторами стресу також є ворожість, яку іноді відчують російськомовні, в тому числі діти, з боку місцевого населення.

ВПО, які живуть у колективних місцях, повідомляють про труднощі в адаптації до нового середовища, відсутність приватного життя та напружені відносини з іншими людьми, які живуть у тому самому приміщенні. На відміну від колективних умов життя, яким зараз піддаються деякі люди, учасники повідомили, що почуваються самотніми та ізольованими. Важке спілкування з родичами, які залишилися в зонах активного конфлікту або втекли за кордон, а також віддаленість деяких місць компактного проживання додавали відчуття ізоляції. Деякі учасники повідомили, що стрес був викликаний також ворожнечею до російськомовних, у тому числі дітей, у певних місцях.

Деякі особи підкреслювали відсутність у них мотивації брати участь у громадському житті та активно займатися діяльністю. Учасники запропонували створити місця для спільного зібрання та посилити залучення переселенців до гуманітарної роботи та НУО, які надають допомогу.

5.2. СПРИЙНЯТТЯ АКТУАЛЬНОСТІ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ

Не всі учасники фокус-груп вважали, що зовнішня підтримка психологів допоможе їм або їхнім друзям або членам родини. Деякі групи (наприклад, жінки похилого віку, які живуть у МКП в Ужгороді) повідомили, що люди можуть підтримувати одне одного без втручання спеціаліста, тоді як інші групи відзначили, що вони віддають перевагу спілкуванню з людьми, які мали подібний досвід. Деякі учасники підкреслили важливий внесок самих громад у добробут своїх членів, зазначивши, що в місцях спільного користування в МКП, мешканці часто свідомо намагаються говорити та слухати один одного, або намагаються підбадьорити інших.

Хоча потреба в експертній психосоціалній підтримці була поставлена під сумнів, люди визнали, що не розуміють, як психологи можуть допомогти, або цінності різних форм психосоціальної підтримки. У той час як деякі учасники вітали колективні заходи як засіб боротьби з болісними думками, інші сумнівалися в доцільності групових заходів для дорослих і вважали, що тільки індивідуальні консультації мають сенс.

«Ми вважаємо, що психосоціальна підтримка корисна. Але ми настільки замерзли, що люди не можуть відкрити душу. Хтось плаче, хтось приголомшений».

Переселенець у Чернігівській області

«Я не бачу майбутнього, не знаю, що сказати. Я живу одним днем...»

Переселенець у Києві

«Психічно ми вже звикли до всього. А отже, ми все можемо пережити».

Жінка-переселенка в МКП у Львові

«Ми всі сумуємо за домом. Психосоціальна допомога є помічником у боротьбі з сумними думками та емоціями». *Переселенець у МКП Тернопільської області*

Проте інші групи визнали, що надання психосоціальної підтримки є важливим і корисним. Психосоціальна підтримка була оцінена тими, кому вона надавалась. Було помічено, що психосоціальна підтримка може бути доступна певним групам (наприклад, членам збройних сил,

дітям), тоді як дорослі цивільні особи можуть зіткнутися з проблемами в доступі до цих послуг. Таким чином, деякі рекомендували збільшити психосоціальну підтримку, орієнтовану на дорослих, і щоб дорослі були обізнані про те, де і як можна отримати ці послуги.

5.3. ПРЯМУЮЧИ ДО ПОКРАЩЕННЯ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ

Рекомендації щодо покращення психологічного стану людей і посилення впливу служб психосоціальної підтримки включають: покращення доступу до індивідуальних консультацій (включаючи довгострокову підтримку), збільшення надання підтримки, спрямованої на полегшення стресу та врегулювання міжособистісних конфліктів, а також проведення регулярних відвідувань груп психосоціальної підтримки для зміцнення довіри з переміщеним населенням. Цінуються як групові заняття, так і індивідуальні консультації.

Учасники відзначили потребу в просторі для соціальної активності, в тому числі в населених пунктах, куди повертаються, де були зруйновані такі приміщення, такі як спортивні споруди чи дитячі садки. Модульне місто в Ірпені Київської області має колективні простори для дітей, але їм бракує необхідного обладнання (ноутбуків, книжок для дітей), щоб зробити простір функціональним. Ті, хто проживають в МКП рекомендували створювати місця спільного використання там, де люди могли б мати гарний мобільний зв'язок і певну конфіденційність, щоб спілкуватися зі своїми родичами по телефону чи через Інтернет. Дорослі також рекомендували, щоб діти-переселенці мали більше доступу до зовнішніх можливостей відпочинку (кіно, театр, цирк, спортивні заходи тощо), що також зменшить стрес для батьків (див. також розділ «Захист дітей»).

Групи молодих людей (18-22 років), переважно студентів-переселенців (Сумська область), поділилися недовірою до державних психологічних служб, наявних у навчальних закладах, які можуть використовувати застарілі підходи, і вітали психосоціальну підтримку, яку надають спеціалізовані організації, які сприймаються як такі, що краще пристосовані до віку, статі та конкретних обставин кожної людини. Ключові інформанти з місцевих органів влади чи соціальних служб (Сумська та Харківська області) згадували про травми, пережиті громадами, які знаходяться вздовж лінії фронту чи на тимчасово окупованих територіях, і визнавали потребу в більшій психосоціальній підтримці, щоб доповнити існуючі соціальні служби, а також потребу в підвищенні обізнаності щодо доступності послуг.

6. МІСЦЕВА ІНТЕГРАЦІЯ

Більшість переміщених осіб, які беруть участь в обговореннях фокус-груп, не мали наміру повертатися до місць свого походження найближчим часом або заявили, що вони, можливо, не зможуть повернутися в найближчі кілька місяців через відсутність безпеки, активні бойові дії в місцях їхнього походження, а також зруйнованої та пошкодженої інфраструктури та житла.³ У короткостроковій та середньостроковій перспективі більшість переміщених осіб прагнуть інтегруватися в місцях переміщення, але стикаються з труднощами у цьому.

³В Опитуванні намірів ВПО УВКБ ООН (грудень 2022 р.) респонденти надали такі відповіді на запитання про те, чи мають намір повернутися додому назавжди протягом **наступних 3 місяців**: 29% не визначилися; 59% не повернуться; 12% повернуться назавжди.

6.1. ЖИТЛО ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

Через відсутність доступного житла на приватному ринку багато переміщених осіб, які беруть участь у фокус-групі, все ще проживають у МКП і не можуть знайти стійкі альтернативи. Більшість учасників підкреслила, що сам факт проживання в МКП є перешкодою для місцевої інтеграції. Вони зазначили, що окрім необхідності вирішення проблем ринку приватного житла, зростатиме потреба у варіантах соціального житла для вразливих верств населення. Без збільшення соціального житла, учасники зазначили, що значна кількість уразливих осіб продовжуватиме проживати в колективних центрах (див. також розділ «Доступ до належного житла та комунальних послуг»).

«Нам дуже пощастило знайти будинок з доступною орендою в одному з передмість Львова. Тепер, коли у нас є де жити, ми почуваємося набагато безпечніше, і тепер набагато легше справлятися з усім ІНШИМ».

Переселенець у Львові

У районах, які сильно постраждали від війни, основною перешкодою для повернення та (ре)інтеграції, як повідомлялося, було пошкоджене та зруйноване житло. Багато переселенців зазначали, що фактично єдиною перешкодою для їхнього повернення є житлове питання. Вони зазначили, що пріоритетом є підтримка у проведенні ремонту та відбудові житла в районах

«Житло є найболючішим і (досі) невирішеним питанням для всіх ВПО».
Жінка-переселенка з Борисполя Київської області

походження, а також правова допомога у відновленні втрачених або пошкоджених житлово-майнових документів. Багато хто висловив стурбованість відсутністю ясності щодо механізмів компенсації за зруйноване житло (див. також розділ «Потреба в юридичній допомозі»).

Відсутність можливостей (само)працевлаштування була другою найбільш згадуваною перешкодою для місцевої інтеграції. Відсутність роботи чи джерела доходу також заважало людям бути активними громадянами та брати участь у житті громади (див. також розділ «Засоби до існування»).

6.2. ПОЧУТТЯ ПРИНАЛЕЖНОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTI

Однією з головних перешкод для місцевої інтеграції, яку порушують переміщені особи, є відчуття неприналежності та відчуження. Багато переміщених осіб повідомили, що вони приїхали з міст, які дуже відрізняються від місць, де вони проживають зараз. Відчуття соціального розриву, здається, сильніше серед переміщених осіб, які раніше жили у великих містах, а тепер живуть у невеликих містах чи селах, але також було сильним серед людей похилого віку та дітей, які навчаються дистанційно/онлайн, оскільки вони менше спілкуються з місцевими громадами або іншими переміщеними особами (див. також розділ «Потреба в психосоціальній підтримці»).

Через відсутність зв'язку з приймаючими громадами багато переміщених осіб відчувають розгубленість та не знають, де отримати інформацію, необхідну для місцевої інтеграції. Переміщені учасники також посилалися на відсутність інформації про заходи, на яких люди могли б обговорити свої проблеми та поділитися своїм досвідом, або про можливості для занять спортом чи інші безкоштовні соціальні заходи.

«Як літній людині з Харкова, де я мав соціальне коло спілкування, мені дуже важко почуватися вдома в маленькому місті без підтримки громади. Я відчуваю себе менш активним і мотивованим виходити на вулицю, через що мені важко відчувати себе належним».

Літня переміщена особа

Загалом більшість переміщених учасників не повідомили про серйозні проблеми соціальної згуртованості чи мирного співіснування з місцевим населенням. Деякі учасники зазначили, що вони відчули дискримінацію на ринках праці та житла (де місцеві жителі можуть розглядати їх як конкурентів), але більшість визнали, що це результат загальних проблем на ринках житла та праці, а не цілеспрямованої дискримінації. Зокрема, у західних областях учасники повідомили, що почуваються гостинно та безпечно, але все ж рекомендували збільшити кількість культурних та соціальних заходів, які об'єднують переміщені та приймаючі громади. У деяких районах люди стверджували, що між родинами, які проживають у МКП, більше проблем, ніж із місцевим населенням.

«Ми відчуваємо гостинність та безпечність в громаді, де ми живемо, та у Львові загалом. Найближчим часом нікуди переїжджати не плануємо. ВПО мають хороші стосунки з місцевими жителями, але між собою виникають конфлікти в МКП».

Переселенець працездатного віку у Львівській області

Російськомовні переміщені особи з Донецька чи Луганська частіше повідомляли про складні відносини з місцевим населенням у районах переміщення (ВПО, які проживають у приватних помешканнях у Вінницькій області). Російськомовні діти також повідомили про це занепокоєння (див. також розділ «Захист дітей»). Члени ромських громад повідомляли про випадки, коли вони відчували себе ізольованими, оскільки деякі люди не розуміють української мови та не вміють читати чи писати. Жінки-переселенці з ромської громади в

Полтавській області скаржилися на труднощі у спілкуванні з місцевою владою та стигматизацію з боку місцевої влади, тоді як жінки-переміщені ромки в Ужгороді не повідомили про наявність проблем у своїй місцевій інтеграції.

У територіях, де нещодавно було відновлено контроль уряду України, деякі учасники повідомили про проблеми соціальної згуртованості між мешканцями, які залишилися під час тимчасової військової окупації, та тими, хто повернувся нещодавно. Учасники відзначили, що ця проблема має політичний характер, оскільки існує думка, що деякі люди підтримують окупаційну владу. Учасники також повідомили про випадки мародерства та про відсутність кримінальних розслідувань чи подальших дій за заявами про мародерство.

7. ЗАСОБИ ДО ІСНУВАННЯ

Більшість переміщених осіб повідомили про повну або часткову втрату джерел прибутку. Можливість працевлаштування було однією із проблем, про яку повідомили всі учасники обговорення у фокус-групах незалежно від статусу щодо переміщення. Багато ВПО повідомили, що вони приїхали з великих міст та мали роботу й дохід у промисловому секторі, тоді як у районах, куди вони перемістилися, особливо в західних областях, економіка більше орієнтована на сферу послуг або на сільське господарство. Учасники також зазначили, що до лютого 2022 року багато чоловіків із західних областей їздили на заробітки до ЄС, але тепер змушені шукати роботу в Україні.

Загальний спад в економіці та насиченість ринку праці, як повідомлялось, призвели до посилення конкуренції та зниження заробітної плати, але було зазначено, що зміни на ринку праці також формують нові можливості, особливо в секторі послуг у західних областях.

7.1. НЕСПІВПАДІННЯ МІЖ ПОПИТОМ ТА ПРОПОЗИЦІЄЮ НА РИНКУ ПРАЦІ

Учасники фокус-груп відмітили невідповідність між професійними навичками та кваліфікацією переміщених осіб та потребами в професіях у районах переміщення. Переміщені учасники рекомендували центрам зайнятості та професійно-технічного навчання переглянути навчальні

«Сфера послуг значно виросла через приплив інвестицій (наприклад, спостерігалось відкриття кафе, барів та ресторанів, чого раніше ніколи не було у Волинській області). Відповідно, збільшилася кількість пропозицій роботи, у тому числі і для ВПО, хоча і з нижчим рівнем заробітної плати, ніж можна було б очікувати».

Переміщена студентка у Волинській області

програми та адаптувати їх до профілю переміщених осіб, щоб вони могли перекваліфікуватися відповідно до потреб ринку праці.

Учасники повідомили, що місцеві та переміщені підприємства зацікавлені у перекваліфікації та працевлаштуванні переміщених осіб, але для цього їм часто бракує місця, інфраструктури, матеріалів або можливостей. Учасники запропонували місцевій владі та гуманітарним організаціям підтримувати місцевий бізнес та бізнес, що перемістився, у плані організації процесу перекваліфікації та навчання,

оскільки вони найкраще розуміють потреби й мають комерційну зацікавленість у наявності кваліфікованих робітників.

З урахуванням проблеми, пов'язаних зі стабільним електропостачанням та Інтернетом, учасники рекомендували розширювати можливості завдяки роботі онлайн, включно з підтримкою розвитку онлайн-бізнесу.

7.2. БРАК ІНФОРМАЦІЇ

Учасники також повідомили про існуючий брак інформації щодо того, де шукати роботу або які вакансії існують. Вони визнали, що відповідні ресурси можна знайти онлайн або через державні служби, але наголосили, що ці послуги не відображають зміни в поточній ситуації та не адаптовані під потреби переміщених осіб. Учасники рекомендували надати державними службам додаткові ресурси для підтримки ВПО, а також, створити додаткові центри на рівні громади з використанням принципу «єдиного вікна», де би надавалися консультації та послуги з підбору роботи.

7.3. ВІДСУТНІСТЬ ПОСЛУГ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ

Відсутність догляду за дітьми є однією з головних перешкод для працевлаштування, особливо для жінок та одиноких батьків. Ця проблема наразі є актуальною не лише для родин із маленькими дітьми, але й для родин із дітьми молодшого шкільного віку, які потребують нагляду в другій половині дня, коли закінчуються заняття в школі. Переміщені родини не завжди мали необхідну підтримку від родичів або громади стосовно догляду за дітьми, і тому не змогли знайти роботу. Учасники рекомендували розширити можливості для догляду за дітьми та денного догляду з використанням альтернативних варіантів у громаді та створення місць, дружніх до дітей, а також надання послуг із догляду за дітьми та денного догляду з боку бізнесу й місцевої влади.

«Я хочу працювати та маю необхідну кваліфікацію. Я знаю, що є вакансії на які я можу подаватися, але моя особиста ситуація не дає мені змогу зробити це, оскільки я не маю підтримки та не можу дозволити послуги за доглядом за дитиною. Я змушена залишатися вдома з дітьми».

Внутрішньо переміщена жінка в Ужгороді, Закарпатська область

7.4. ГОТОВНІСТЬ ПРАЦЮВАТИ

Учасники фокус-груп повідомили, що більшість безробітних ВПО хочуть працювати й активно шукають роботу. Разом із цим вони зазначили, що невелика кількість ВПО не може або не хоче шукати роботу або інтегруватися в місцеву спільноту через проблеми з психічним здоров'ям або залежність від гуманітарної допомоги чи державних виплат. Деякі особи вказали на свої побоювання, що пошук роботи під час переміщення сформує в них відчуття, що начебто вони відмовилися від повернення додому. Учасники відзначили, що ці особи потребують психіатричної та психосоціальної підтримки для інтеграції в місцеві громади та забезпеченні себе і своїх сімей (див. також розділ "Потреба в психосоціальній підтримці").

7.5. МОЖЛИВІСТЬ САМОЗАЙНЯТОСТІ

«Я хочу відновити свій бізнес, але в мене немає ресурсів для цього. Мені потрібні матеріали та місце для розміщення бізнесу. Якщо я це отримаю, то готовий найняти 100 осіб, з яких щонайменше 50% будуть ВПО».

Власник переміщеного бізнесу

Учасники зауважили, що в громадах спостерігається велика кількість релокованого бізнесу та підприємств, однак вони стикаються з труднощами у відновленні діяльності через брак об'єктів для розміщення бізнесу, відсутність інфраструктури та потрібних матеріалів. Вони також зазначили, що переміщений бізнес не завжди відповідає вимогам для отримання державної підтримки та рекомендували збільшити цю підтримку через надання грантів, доступних кредитів та інших форм матеріальної підтримки. Вони також повідомили, що в прифронтових районах та в місцях, де поновлено контроль уряду України,

спостерігається пошкодження та руйнування бізнес інфраструктури, тому необхідно запроваджувати програми та стимули для підтримки власників бізнесу для відновлення об'єктів та інфраструктури.

7.6. ДИСКРИМІНАЦІЯ НА РИНКУ ПРАЦІ

Хоча ця форма дискримінації не відзначалася як головний бар'єр на шляху до працевлаштування, однак деякі учасники повідомили про небажання працевлаштовуватися у громадах, які приймають переселенців, наймати або інвестувати в навчання переміщених осіб через те, що є думка, що ВПО незабаром повернуться в місця постійного проживання і працевлаштування таких осіб є втраченою інвестицією.

«Навіщо мені брати на роботу переселенців? Я вже брав, але вона пішла через місяць. Тому більше не хочу».

Переселенець із Сумської області розповідає про розмову з потенційним роботодавцем

Про випадки стигматизації та дискримінації на ринку праці найчастіше серед учасників фокус-груп повідомляли представники народу ромів та російськомовні ВПО. Для допомоги з працевлаштуванням російськомовні ВПО рекомендували проводити мовні курси та інформаційні кампанії або ярмарки вакансій, які б об'єднували ВПО та роботодавців.

Деякі учасники зазначили, що ВПО, які були працевлаштовані в місцях свого походження, не могли працевлаштуватися на новому місці, оскільки вони повинні були офіційно звільнитися з попереднього місця роботи перш ніж погодитися на нову роботу. Це було особливо проблематичним для людей, чий роботодавець залишився в місці, звідки вони виїхали.

Представники народу ромів та ЛГБТКІ+ вказали, що документація є перешкодою для працевлаштування. Для ромської громади відсутність свідоцтва про народження, реєстрації місця проживання та паспорта була перешкодою для працевлаштування, тоді як трансгендерні

та небінарні особи мали проблеми при працевлаштуванні через невідповідність документів, що посвідчують особу, та їхнього зовнішнього вигляду.

8. ЗАХИСТ ДІТЕЙ

Завдяки проведенню двох інтерактивних заходів діти отримали можливість: 1) озвучити різні ризики, виклики та загрози щодо безпеки, з якими вони стикаються у своїх громадах, і 2) визначити можливі шляхи вирішення різних проблем, у тому числі дії УВКБ ООН, партнерів та уряду, які могли б допомогти задовольнити потреби дітей-переселенців. Результати дослідження представлені нижче.

8.1. ПРОБЛЕМИ З ДОСТУПОМ ДО ОСВІТИ

Головною проблемою, на яку вказали діти-переселенці як у МКП, так і в приватних помешканнях, були численні труднощі, з якими вони стикалися в доступі до освіти. Значна кількість опитаних дітей не відвідували школу або не мали повноцінного доступу до занять у режимі онлайн або особисто.

Щодо дітей, які навчаються онлайн, постійно повідомлялося, що часті перебої в електропостачанні та відсутність мобільного зв'язку/Інтернету практично унеможливають навчання в режимі онлайн. Діти, які проживають у сільській та віддаленій місцевості, зокрема в місцях компактного проживання, повідомляють про поганий Інтернет-зв'язок навіть за наявності електроенергії через віддаленість вишок мобільного зв'язку. Значна кількість дітей повідомили, що не мають ІТ обладнання (планшетів, комп'ютерів, павербанків тощо) для навчання в режимі онлайн і тому відстають у навчанні.

Діти повідомили, що в сім'ях часто є лише один планшет/комп'ютер, яким користуються всі члени родини, що ускладнює навчання та виконання домашніх завдань, а сім'ї не мають фінансових можливостей для придбання пристроїв для кожної дитини. Діти часто використовують смартфони для участі в онлайн-заняттях, що є недостатнім для навчання. Діти часто висловлювали думку, що навчання в режимі онлайн не є ефективним або цікавим, і вказують на те, що вчителі потребують підготовки для більш ефективного проведення навчання в такому форматі, і тому вони не відвідують такі заняття. Завдяки проблемі відсутності приватності, яку згадували багато учасників фокус-груп, діти, які живуть у МКП та перенаселених приватних помешканнях, зазначили, що вони не мають тихого, виділеного місця для онлайн-навчання, оскільки часто за одним столом сидять родичі, брати, сестри та батьки. Діти з МКП надають перевагу очному навчанню.

Діти, які навчалися в очному або гібридному форматі, також вказали на труднощі з отриманням якісної освіти, оскільки часті відключення електроенергії та сирени повітряної тривоги заважають навчанню. Діти повідомляють, що в їхніх школах немає генераторів, а в бомбосховищах не вистачає базових предметів та навчальних матеріалів. Крім того, оскільки навчання в школі ведеться українською мовою, діти, для яких російська мова є рідною, відчують, що вони відстають від своїх однолітків, оскільки не розуміють багато матеріалу.

Діти з інвалідністю та їхні батьки повідомили про відсутність адекватної та спеціалізованої підтримки від учителів, щоби такі діти мали змогу повноцінно брати участь в учбовому процесі.

Хоча є багато складних бар'єрів для отримання повноцінної освіти, діти вказали на потребу в цифрових навчальних пристроях для тих дітей, чії батьки не можуть дозволити собі їх придбати.

Вони також просили знайти рішення для подолання частих перебоїв в електропостачанні та відсутності мобільного зв'язку/Інтернету (генератори, сонячні батареї, павербанки тощо). Діти, які проживають у МКП, зазначали, що їм потрібен спеціальний простір для онлайн-навчання зі столами, стільцями, планшетами, хорошим роутером і генератором. Також повідомлялося про дітей, які не можуть зареєструватися на проходження очного навчання, тому що не мають документів. Водночас, є потреба в організації доставки документів, необхідних для зарахування в нову школу. Діти, які хотіли б очно відвідувати школу, вказали на те, що школи мали б краще захищати дітей-переселенців від дискримінації та надавати можливості для безкоштовних курсів із вивчення української мови.

8.2. СОЦІАЛЬНА ЄДНІСТЬ/ІЗОЛЬОВАНІСТЬ

Переміщені діти часто повідомляли про відчуття ізольованості та депресії внаслідок розлуки з друзями, родиною та громадою. Діти, які переїхали зі східних областей України до західних, зазвичай повідомляли про труднощі з інтеграцією, соціалізацією та пошуком нових друзів і встановленням зв'язків у приймаючих громадах. Вони також повідомляли про часті випадки напруженості, тиску, дискримінації та знущань (буллінгу) з боку однокласників, членів громади

«Мені краще навчатися онлайн, тому що з мене знущаються місцеві діти».

13-річна дитина-переселенець у Дніпропетровській області

і навіть вчителів щодо російськомовних дітей, які вільно не володіють українською. Так само діти повідомляли, що їхні батьки мали труднощі з працевлаштуванням у місцях переміщення, оскільки людям важко знайти роботу, якщо вони не володіють українською мовою.

Хоча діти висловлювали бажання та готовність вивчати українську мову, вони бажали, щоб їхні однолітки та вчителі були б більш чутливими та розуміючими до російськомовних дітей. Багато дітей зауважили, що для оволодіння новою мовою потрібен час. Вони вказали на потребу долучати громади (а також вчителів) до процесу зменшення нетерпимості у відношенні до російськомовного населення. Вони також звернули увагу на необхідність втілення більшої кількості нових ініціатив та можливостей для переміщених дітей знаходити друзів та будувати відносини у приймаючих громадах з урахуванням мовних особливостей. Також було запропоновано ідею безкоштовного вивчення української мови для переміщених дітей.

«Коли люди почули, що ми розмовляємо російською мовою на місцевому ринку в Рівному, нам сказали, щоб ми поверталися туди, звідки приїхали».

15-річна дитина-переселенець у Рівному

8.3. ДОЗВІЛЛЯ, ВІДПОЧИНОК ТА САМОРОЗВИТОК (ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ)

Діти-переселенці, які проживають у місцях компактного проживання та приватних помешканнях по всій країні, зазначили, що мають обмежені можливості для проведення дозвілля, відпочинку та саморозвитку поза межами процесу формальної освіти. Діти, особливо ті, які проживають у МКП, висловлювали бажання брати участь у соціальних заходах і будувати соціальні стосунки з однолітками з приймаючих громад. Діти також вказали на перешкоди, які включали нездатність громад самостійно організовувати заходи такого роду, брак матеріальних ресурсів для проведення заходів, відсутність спеціального безпечного простору для ігор дітей (особливо взимку, коли діти проводять більшу частину часу в приміщенні), а також обмежене транспортне сполучення між сільськими районами та містами для участі в соціальних заходах. Діти також

висловили думку, що з початком війни їхні батьки не мають часу, ресурсів або доходів для того, щоб записувати дітей на різні види позашкільної діяльності.

Дітям сподобалася ідея, щоб НУО та благодійні організації організовували групові рекреаційні та психосоціальні заходи з дітьми, а також підтримали ідею створення різних форм спортивних, танцювальних, навчальних, мистецьких груп/гуртків під керуванням ведучих та тренерів, участь в яких могли б брати як діти-переселенці, так і діти з приймаючих громад. Діти, які мешкають у МКП та в сільських районах, також звернулися за підтримкою в організації транспорту для участі в соціальних заходах у містах.

8.4. РОЗДІЛЕННЯ РОДИН

Деякі переміщені діти, які брали участь в обговореннях у фокус-групах, повідомили, що були розлучені зі своїми батьками з різних причин. Багато дітей повідомили, що батьки залишили їх в МКП із родичами, а потім поїхали через відсутність засобів до існування та в пошуках роботи в інші регіони України, у тому числі на території, що перебувають під тимчасовою військовою окупацією Російської Федерації, зони активних бойових дій або за кордон. Російськомовні сім'ї зі східних областей повідомляли про труднощі з пошуком роботи в західних областях, що призводило до розлучення сімей. Діти зазначали, що якби їхні батьки мали можливості працевлаштування в районах переміщення, це б запобігло їхньому від'їзду.

Переміщені діти зазвичай вказували на відчуття стресу/тривоги щодо свого майбутнього та відсутність стабільності через їхню невпевненість чи залишаться вони там, де вони зараз, чи повернуться додому, чи переїдуть до нового місця, зазначивши, що всі рішення приймають їхні батьки.

Дитина, розлучена із сім'єю, повідомила, що він потребує підтримки в отриманні паспорту.

«Я сумую за мамою, вітчимою і братами. Вони в Іспанії. Я тут сам. Я не поїду туди. На даний момент вони не зможуть повернутися. Вони підписали контракт (на роботу) і тепер не зможуть приїхати».

17-річна дитина-переселенець у Лукавцях, Чернівецька область

8.5. ВІДСУТНІСТЬ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПОСЛУГ

Переміщені діти та їхні батьки повідомляли про брак спеціалізованих послуг і підтримки для задоволення особливих потреб. Якщо йдеться про онкохворих дітей, то вказувалося, що хоча лікування і є безкоштовним, але батьки/опікуни мають оплачувати транспортування на медичні прийоми, харчування і ліки, ціни на які з початком війни зросли. Батьки підкреслювали необхідність проведення правових реформ, які б дозволили надавати безкоштовні ліки дітям, які проходять хіміотерапію. Також повідомлялося про обмежений об'єм послуг і підтримки для дітей із порушеннями мовлення та спеціалізованими психіатричними потребами. Окрім цього, підкреслювалася необхідність ширшого і легшого доступу до інформації про наявну допомогу для дітей в усіх місцях, які відвідують діти: у школах, МКП, гуманітарних центрах, на вулицях і в Інтернеті.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Надані нижче рекомендації були підготовлені на основі пропозицій від учасників обговорень у фокус-групах та під час інтерв'ю.

Доступ до належного житла та комунікацій

- Визначити житло, що не використовується, та надати фінансування організаціям, які його відремонтують
- Розробити договори оренди для мешканців МКП або модульних містечок, у яких будуть визначені права та обов'язки мешканців, та передбачити виділення приватного простору для кожної сім'ї
- Надавати ВПО земельні ділянки для будівництва житла
- Покращити процес надання інформації та забезпечення прозорості щодо доступу до соціального житла та критеріїв його отримання
- Запровадити законодавче обмеження щодо комісійної винагороди агентів із нерухомості, яка не має перевищувати 50% місячної орендної плати, за сприяння в пошуку житла для ВПО
- Переглянути державну програму надання соціального житла та виділити відповідні бюджетні кошти, включаючи програми, що сприяють отриманню кредитів на житло
- Переглянути процес управління та розподіл кімнат серед ВПО в МКП, забезпечивши при цьому безпеку та добровільність спільного користування кімнатами
- Забезпечити, щоб ремонт МКП сприяв покращенню приватності та доступності
- Закупити генератори для МКП, надавши пріоритет об'єктам з більшою кількістю ВПО
- Закупити системи для забезпечення Інтернет-зв'язку в МКП та проактивно забезпечити доступ до інформації про допомогу та послуги для людей, які не користуються смартфонами.

Доступ до медичних послуг та ліків

- Скорегувати ресурси територіальних громад таким чином, щоби вони могли задовільнити потреби тієї кількості ВПО, які переїхали до цієї місцевості
- Надавати субсидії приватним медичним закладам, які надають медичну допомогу ВПО
- Підтримати створення центрів, що надають спеціалізовану медичну допомогу дітям
- Започаткувати ваучери на ліки для ВПО або створити систему знижок на ліки для ВПО
- Покращити обізнаність про ліки, які надають гуманітарні організації
- Організувати безплатні медичні консультації для ВПО в МКП або у віддалених поселеннях, де перебувають ВПО, або заохочувати молодих лікарів до роботи в сільській місцевості, де проживають ВПО
- Покращити процес перенаправлення людей, які потребують спеціалізованої допомоги, до існуючих служб та гуманітарних організацій, що спеціалізуються на наданні таких послуг
- Вивчити можливість надання грошової допомоги людям із захворюваннями
- Враховувати транспортування в процесі перенаправлення

Доступ до гуманітарної допомоги та інформації. Підзвітність постраждалому населенню

- Централізовано створити доступні локації для отримання інформації про гуманітарну допомогу, як особисто, так і онлайн
- Запровадити загальні підходи до надання інформації та комунікації з постраждалим населенням щодо гуманітарної допомоги, зокрема щодо критеріїв її надання
- Посилити координацію між гуманітарними організаціями, зокрема місцевими волонтерськими організаціями та місцевою владою, щодо планування, надання та інформування про гуманітарну допомогу
- Координувати проведення оцінювань, щоб надана гуманітарна допомога відповідала потребам постраждалих людей, та інформувати осіб, опитаних під час проведення оцінювань, про результати їхньої участі в діяльності зі збору даних
- Використовувати можливості та зв'язки волонтерських груп та місцевих органів влади в їхніх громадах для інформування постраждалих громад щодо наявної допомоги та доступу до неї
- Забезпечити використання інклюзивних підходів до обміну інформацією та комунікації з людьми з інвалідністю (вади слуху, зору або інтелекту)
- Особисто надавати інформацію про гуманітарну допомогу та поширювати друковані актуальні матеріали додатково до онлайн-каналів. Ця діяльність може включати проведення регулярних зустрічей у громадах, мобільних групах або створення мереж контактних осіб у громадах
- Доводити до постраждалого населення, що вони мають право подавати скарги та надавати зворотний зв'язок, а також підвищувати обізнаність щодо каналів подання скарг і зворотного зв'язку, та забезпечувати здатність своєчасного реагування за допомогою цих каналів
- Гуманітарні організації також повинні забезпечувати, щоб для реалізації відповідних механізмів зворотного зв'язку та подання скарг було достатньо персоналу потрібної кваліфікації, а надана інформація – актуальною та достовірною.

Потреба в юридичній допомозі

- Надавати інформацію про головні адміністративні процедури та отримання необхідних документів
- Розглянути витрати на фінансування юридичних та адміністративних процедур для вразливих верств населення
- Надати пояснення щодо того, які основні кроки мають зробити люди, чиє майно було пошкоджено, для підготовки до отримання компенсацій
- Встановити статус для цивільних осіб, які отримали поранення внаслідок збройного конфлікту
- Сприяти переведенню соціальних виплат і пільг в райони, що приймають ВПО

- Посилити підтримку існуючої мережі центрів надання безоплатної правової допомоги (БПД) та розгорнути додаткові служби для надання безоплатної гуманітарної правової допомоги в районах, де існуючі послуги є недостатніми
- Проводити інформаційні сесії з правових питань у постраждалих громадах

Потреба в психосоціальній підтримці

- Провести тренінг на рівні громади з питань надання першої психологічної допомоги, зняття стресу та вирішення конфліктів для контактних осіб та волонтерів
- Забезпечити змістовні регулярні візити команд спеціалістів із психосоціальної підтримки до громад й окремих людей та передбачити відповідне подальше спостереження
- Посилити обізнаність щодо психологічної допомоги та її актуальності й розробити форми інформування, адаптовані під особливості статі, віку та конкретні потреби
- Переглянути методології та інструментарій, що використовується психологами для зняття стресу та вирішення міжособистісних конфліктів, та забезпечити поширення рекомендованих підходів
- Підтримати проведення ремонтів та обладнання місць для соціальної активності в МКП, громадах та місцях повернення

Інтеграція в місцеві громади

- Підтримувати ініціативи та проекти на рівні громад, які допоможуть поєднати переміщених осіб та членів приймаючих громад, а також будуть сприяти покращенню сприйняття місцевим населенням переміщених осіб
- Підтримувати проведення кампаній із покращення суспільного сприйняття, які привернуть увагу місцевих громад до ситуації з переміщеними особами та їхнього прагнення інтегруватися в місцеві громади й працевлаштуватися на новому місці
- Забезпечити доступ до занять із української мови для дорослих та дітей
- Підтримувати процес надання житла в середньо- та довгостроковій перспективі для ВПО в МКП (соціальне житло)

Засоби до існування

- Поглибити професійне навчання для переміщених осіб, яке допоможе їм отримати навички, необхідні на ринках праці в районах переміщення
- Посилити спроможність центрів зайнятості підтримувати переміщених осіб, які шукають роботу
- Посилити надання підтримки громадам та установам у створенні програм догляду за дітьми та денного догляду, що дасть можливість знайти роботу батькам та іншим особам, що здійснюють опіку над дітьми,

- Поширювати інформацію про підтримку, доступну для переміщених підприємців і власників бізнесу, щоб допомогти їм відновити свою діяльність у районах переміщення або повернення
- Сприяти спрощенню процедур щодо можливості змінювати місця роботи та розривати трудові договори в місцях походження
- Покращити обізнаність роботодавців щодо можливості працевлаштування переміщених осіб та отримання субсидій, які вони отримають у разі працевлаштування ВПО

Захист дітей

- Придбати пристрої для забезпечення доступу дітей до онлайн-навчання
- Сприяти покращенню Інтернет-зв'язку у приймаючих громадах, зокрема в МКП та центрах суспільного життя громад
- Відремонтувати та обладнати місця для проведення заходів із захисту дітей та онлайн-освіти
- Забезпечувати доступ переміщених дітей до рекреаційних заходів. Ці заходи також мають створювати можливості для позитивної взаємодії з дітьми та молоддю у місцевих громадах
- Забезпечувати загальний доступ до освіти, особисто або онлайн, та усувати перешкоди, пов'язані з документацією
- Розширювати керівні настанови для груп, які займаються питаннями захисту, щодо реагування на ситуацію, коли діти були розлучені із батьками та залишились під опікою родичів
- Розширювати керівні настанови щодо належного перенаправлення дітей із особливими потребами (стан здоров'я, інвалідність)

**СПІЛЬНА ОЦІНКА
ПОТРЕБ
УКРАЇНА**
Листопад 2022 року